

«محفل» با وجود بعضی ضعفها نوآوری قابل دفاعی در یک برنامه مناسبتی به حساب می آید

تکستاره رمضان سیما

عاطفه جعفری
خبرنگار گروه فرهنگ

این است که برنامه ساز تلویزیونی چقدر نسبت به ادراک تصویری مخاطبان شناخت بهتری دارند و اتفاقا عمده ایراداتی که متوجه برنامه های فعلی تلویزیون است از همین ناحیه است. مثلا یکی از ایراداتی که به برنامه قرآنی «محفل» می گرفتند و در فضای مجازی با انتقاد همراه شد هم مربوط به طراحی برنامه ای بود که فرزند یکی از شهدای مدافع حرم در آن حضور داشت. این فرزند شهید در عمده برنامه های مذهبی حضور داشته است و مخاطب هم شناخت نسبی از او داشت، اما حضور او در فرم نمایشی برنامه آنقدر مبتدی و ناشیانه طراحی شد که برخی منتقد بودند که چرا برنامه محفل برای جذب مخاطب از احساسات این فرزند شهید سوء استفاده می کند. البته اگر بخواهیم نقاط ضعف و قوت این برنامه را بررسی کنیم، نقاط قوت برنامه در کفه سنگین تر ترازو است. این برنامه ضمن اینکه توانسته قرآن را از مهجوریت رسانه ای خارج کند، به خوبی توانسته شکل عمومی تری به آموزه های قرآنی بدهد. ضمن اینکه برنامه محفل از ظرفیت جهان اسلامی قرآن به خوبی بهره گرفته است و مهمان هایی از کشورهای اسلامی به برنامه دعوت می کند که به رنگارنگ شدن مضمونی این برنامه کمک خواهد کرد.

استخدام بگیرد و آموزه های قرآنی را در معرض مخاطبان وسیع تری قرار دهد. «محفل» علی رغم نقدهایی که در اجرای برخی از اجزا به آن وارد است، حداقل توانست کورسوی امیدی را نسبت به آینده تلویزیون ایجاد کند. در روزگار کسالت بار شدن برنامه های تلویزیونی، برنامه محفل به فرمولی دست یافته که بتواند هم دل مدیران بالادستی را به دست بیاورد و هم اینکه مخاطبانش را راضی نگه دارد. نکته جالب و قابل تامل این است که برنامه تلویزیونی مثل «محفل» که به دلیل مضمونی از آن انتظار نمی رفت، مخاطبان فراگیری را به دست آورد، موفق تر از برنامه هایی شده که کارویژه شان جذب مخاطب حد اکثری است. کافیتست برنامه «محفل» را با برنامه ای همچون «سید خندان» یا «خود مونی» مقایسه کنید؛ مخاطب با معنایی که از دل نمایشی مثل «محفل» بیرون می آید ارتباط بهتری برقرار می کند تا برنامه هایی مثل «سید خندان»!

عدم تسلط بر نمایشی کردن پیام و البته عدم رعایت ظرافت های تکنیکی در تعامل با گستره وسیعی از مخاطب، از جمله مواردی است که باعث می شود یک برنامه تلویزیونی ضعیف و کسالت بار شود. توانمندی در رعایت قواعد تولید برنامه های تلویزیونی وابسته به

برنامه های قرآنی رجوع کنید، یک برنامه پربازدید دیگر را هم خواهید یافت: پوشش برنامه جزء خوانی قرآن کریم در اماکن مقدسه که مختص ایام ماه مبارک رمضان است و از شبکه های مختلف و در ساعات مختلف پخش می شوند و اتفاقا روزه داران قابل توجهی هم پای ثابت این برنامه هستند. با این حال این برنامه هم کار ویژه ای نیست که بگوییم از درون تلویزیون جوشیده باشد و در قالب یک برنامه نظام مند رسانه ای طراحی شده باشد و بیشتر پوشش مناسکی از ایام روزه داری است. در تمام این سال ها، بخش مهمی از برنامه های قرآنی به قاب شبکه قرآن محدود شده است و به جرات می توان گفت که قرآن در تلویزیون هم مهجور مانده است. شاید یکی از دلایل تخصصی بودن پرداخت به موضوعات قرآنی باشد، اما مهمترینش این است که مدیران رسانه، نمی خواستند یا نمی توانستند در قالب تصویر و قاب جادو برنامه ای بسازند که علاوه بر حفظ ساخت قرآنی، ظرافت های طراحی و رنگ آمیزی تولید یک برنامه عمومی را داشته باشد.

برنامه تلویزیونی «محفل» که دم دمای افطار از تلویزیون پخش می شود را شاید بتوان اولین ویژه برنامه قرآنی دانست که تلاش دارد، ابزارهای هنری و نمایشی را به

یک بار بنشینید و لیست برنامه های قرآنی تلویزیون را مرور کنید و این گزاره را هم در نظر بگیرید که از بین این برنامه ها کدامیک در فضای اجتماعی ایران شناخته شده و عمومیت یافتند. نتیجه این لیست شگفت انگیز و البته تعجب آور است و تعداد این جنس برنامه ها به اندازه تعداد انگشتان یک دست هم نیست. البته مهمترین شان که عنوان پیشکسوت این جنس برنامه های قرآنی، به آن تعلق می گیرد، برنامه «درس هایی از قرآن» است که به دو دلیل مهم توانسته جایگاه خودش را در تلویزیون حفظ کند. یکی اینکه توانسته به صورت مستمر از تلویزیون پخش شود و دلیل دیگری که اسباب همان دلیل اول است اینکه تولید و اجرای این برنامه را حاج آقای محسن قرائتی برعهده دارد که هم بسن مردم، چهره ای توانمند و شناخته شده است و دیگر اینکه بین دستگاه ها و نهادهای فرهنگی صاحب نفوذ و اعتبار است. اگر به همان لیست

تهیه کننده برنامه «محفل» در گفت و گو با «فرهنگستان»:

۱۸۰۰ سوژه برای انتخاب داشتیم

۹ برخی سوژه هایی که انتخاب کردید برای خارج از کشورند، هماهنگی این موضوع چطور اتفاق افتاد؟

با تیمی که در حوزه بین الملل قرآن کار کرده بودند ارتباط گرفتیم، مصاحبه کردیم، کارها را دیدیم، متناسب با آن یک سری سوژه ها از خارج از ایران انتخاب کردیم و به برنامه دعوت شدند.

۹ انتخاب کارشناسان یا به قول شما میزبانان این برنامه بر چه اساسی بود؟

تصمیم مسان این بود که از نگاه های مختلف انتخاب کنیم. دو نفر خارجی هستند، یکی استاد لحن است و دیگری در کشور عراق به شدت سرشناس و رسانه ای است. یک پیشکسوت قاری داریم که حاج احمد آقای ابوالقاسمی است و پیشکسوت قاری درجه ۱ آقای حامد شاکرنژاد یکی از بهترین قاری های جهان است، یعنی یک قاری مسن و یک قاری جوان داریم. روحانی ما نقش نسکات محتوایی و جذاب برنامه را دارد در عین حال که خود دانش گاهی و دانشجوی شریف بوده است دستی هم در خواندن و تلاوت دارد. با این نگاه سعی کردیم یک میز متفاوت از همه قشری داشته باشیم.

۹ ضبط و تصویر برداری برنامه چقدر طول کشید؟

۲۰ روز پشت هم ضبط داشتیم که اگر تعطیلات را هم در نظر بگیریم می توان گفت در مجموع یک ماه طول کشید تا ۳۰ قسمت ماه رمضان را ضبط کنیم.

۹ قصد ادامه دادن برنامه را دارید؟

حرف هایی وجود دارد که برای رمضان سال بعد هم باشد ولی در طول سال قرار است در قالب محافل قرآنی، فقط یک سری محافل با جمعیت خوب برگزار شود و استان های مختلف میزبان این محافل باشند.

۹ با توجه به اینکه برنامه در زمان افطار پخش می شود، چقدر سعی کردید شبیه برنامه های گذشته در ماه رمضان نشود؟ طبیعتا فرم برنامه متفاوت است اما سوژه ها ممکن است تکرار شود، برای این موضوع چه کاری انجام دادید؟

فرم برنامه با برنامه های ماه رمضان در گذشته متفاوت است. فرم برنامه آنها

مسلمانان ممکن است با هم اختلاف داشته باشند ولی در قرآن با هم اختلافی ندارند. همین دیدگاه باعث شد ترکیب میزبان ها یکی از کشور عراق و یکی از کشور سوریه باشد، یکی از داوران ما از برادران اهل سنت است. سعی کردیم چنین نگاه هایی داشته باشیم و از قرآن کمک بگیریم که برنامه قوی تر باشد و شکل بگیرد.

۹ ممکن است برخی با توجه به مدل طراحی و مذهبی بودن برنامه آن را با حسینه معلی مقایسه کنند، اگر این موضوع را قبول دارید برای اینکه شباهت ها در محتوای برنامه اثر گذار نشود، چه کاری انجام دادید؟

ما در برنامه حسینه معلی داوری می بینیم. داورها نکات را به شرکت کنندگان می گویند ولی برخی مواقع در برنامه محفل کسانی که به عنوان میهمان در خدمت آنها بودیم از نظر جایگاهی که دارند، از برخی داورها سرشناس تر بودند. ما صرفا خواستیم یک محفل قرآنی با حال را برای مخاطب تدارک بینیم. دنبال این کلیدواژه بودیم. یکی بخواند و حال ما خوب نشود یا اینکه در طول برنامه این را می شنویم که حاج آقا دو نکته بیان کنند تا حال ما خوب شود. خواستیم تا شرکت کننده ها متفاوت باشند؛ کودک، پیرمرد و... کسی باشد که مثلا قرآن در زندگی او تاثیر گذاشته است. نقش داوری را شما در این برنامه نمی بینید. مگر اینکه برخی مواقع برخی داورها با میزبان ها بخوانند.

۹ برویم سراغ سوژه هایی که در این برنامه دارید، این سوژه ها چطور انتخاب می شود؟

تقریبا هزار و ۸۰۰ سوژه را در ابتدا انتخاب کردیم و از بین آنها سعی کردیم مواردی را که جذاب تر و متفاوت تر است انتخاب کنیم. با نگاه های مختلف بود. سعی کردیم یک نگاه به قرآن را بینیم. اینکه فقط بگوییم این فرد قاری است، این طور نبود. یکی قاری است، یکی کودک و یکی بزرگسال؛ یکی داستان متفاوتی را در زندگی خود دارد. این سوژه ها طوری انتخاب شد که بتوانیم آنها را تلویزیونی و جذاب کنیم. برنامه محفل مسابقه نیست، اصلا در برنامه نمی گویم، چه کسی بهتر یا بدتر است؟ هیچ گاه از میزبانان داوری نمی بینید. صرفا یک محفل قرآنی است؛ یک محفل جذاب و شاد قرآنی.

می گوید برای رسیدن به این مدل و فرم در برنامه «محفل»، زمان زیادی صرف شده است. هاشمی گلپایگانی تهیه کنندگی برنامه محفل را برعهده دارد، برنامه ای که این روزها قبل از افطار از شبکه سوم سیما پخش می شود و مخاطبان زیادی هم پیدا کرده است. برای اینکه بیشتر از محتوای برنامه بدانییم سراغ او رفتیم تا برایمان از مراحل مختلف ساخت آن بگویید.

۹ ایده برنامه محفل چگونه شکل گرفت؟

تقریبا سه، چهار ماه پیش شبکه سه درخواست یک برنامه قرآنی برای ماه مبارک رمضان را مطرح کرد. البته ابتدا مشخص نبود که این برنامه، زمان پخشش هنگام افطار هست یا خیر. جلسات زیادی با افراد متعدد، دوستان شبکه و کارشناسان برگزار کردیم و در نهایت به جمع بندی برنامه محفل با این فرم رسیدیم. صحبت های زیادی شد اما مثلا فرم برنامه گفت و گو محور را رد کردیم، چون فرم های روایتی که در برنامه های مختلف استفاده می شد همین فرم گفت و گو بود. نمی خواستیم برنامه حالت مسابقه داشته باشد. یک محفل دوستانه باشد و تقریبا هم به این ایده رسیدیم و اجرا کردیم.

۹ برنامه محفل برنامه قرآنی است، یعنی برنامه ای را می بینیم که با محتوای تخصصی در شبکه ای پخش می شود که عمومیت بیشتری نسبت به شبکه قرآن دارد و طبیعی است باید بخش هایی که برای آن در نظر گرفته می شود با عموم مردم ارتباط برقرار کند. برای این بخش چه کاری انجام دادید؟

دقیقا این نکته ای که بیان کردید، باعث شد فرم برنامه یعنی ساخت برنامه متفاوت از برنامه های قرآنی باشد که تا کنون ساخته شده است. برنامه به شدت شادتر است، تمام اجراها کارگردانی دارد. سوژه های خاص تر برای برنامه در نظر گرفتیم. میزبان ها متفاوت هستند. جمع این مسائل باعث می شود که برنامه را یک برنامه عام پسند و عموم پسند بدانیم.

۹ از مفهوم و محتوای قرآنی برای برنامه چطور استفاده کردید؟

در اصل برنامه یک نظریه داریم که قرآن وجه مشترک تمام مسلمانان است.

گفت و گو محور بود و برای ما این طور نیست، فرم کاملا متفاوت است. برنامه یک محوریت داشت و یک سری سوژه ها می آمدند. محفل قرآن محور برنامه است و اعتقاد ما این است که ماه رمضان ماه نزول قرآن است. می خواستیم در این برنامه محوریت از ابتدا تا انتها قرآن باشد. بنابراین تلاوت های زیاد و جذاب داریم. چیزی که دنبال آن بودیم تلاوت قرآن جذابیت خاصی دارد ولی بعد از دهه ۶۰ افول پیدا کرد و الان الحمدلله بعد از برنامه شاهدیم که چقدر مردم پیام می دهند کجا کلاس قرآن برویم؟ کجا ثبت نام کنیم و کجا اسم بنویسیم؟ دوباره توجه به قرآن و تلاوت قرآن برترت می شود که از اثر گذاری این برنامه است.

۹ بازخوردهایی که در این مدت گرفتید چه بوده است؟

میزبانان و کارشناسان ما می گویند ۳۰ سال است تلاوت می کنیم ولی آن شور و نشاطی که امسال بعد از برنامه محفل بود و جمعیتی که آمده بود تا الان ندیده بودم. این حرکت مردمی اتفاق افتاده که می توان سمت این رفت و چیز جالبی است، چقدر حال خوبی می دهد یا قرآن چه نکات خوبی دارد. واقعا قرآن از نگاه مردم و زندگی آنها دور شده بود. اگر برنامه محفل کمک کند قرآن دوباره به زندگی مردم برگردد و محافل شلوغ شود و مردم استقبال کنند قطعا اثرات ویژه ای دارد.

۹ در کشورهای عربی و حتی در هندوستان این مدل مسابقه یا برنامه را داریم. تگاهی به آن برنامه ها داشتید؟

مدل این برنامه وجود دارد ولی با این کیفیت نیستند، یعنی صرفا یک تلاوت خاص انجام و داوری می شود. ما از این امر در این برنامه بهره ایز کردیم. صراحتا به دوستان میزبان گفتیم که نمی خواهیم داوری کنید، دنبال داوری کردن نیستیم. اگر می توانید همراهی کنید و تلاوت کنید ولی داوری نشود. مثلا میهمان برنامه کودک که سه ساله است و معلوم است غلط می خواند ولی وقتی او تلاوت می کند حال خوبی برای مردم ایجاد می کند و چقدر بچه های سه ساله علاقه مند به قرآن خواهند شد. واقعا من و همه تیم برنامه محفل؛ عنایت قرآن و نور قرآن را در برنامه می بینیم. الحمدلله شاهد هستیم برنامه چه بازخوردهایی دارد. تصور این بازخوردها را نداشتیم و پیش بینی ما از همه مسائل کمتر از این بازخوردها بود. قرآن نمک کار بود و شاهدیم توجه ویژه ای مخاطبان به برنامه دارند.

